

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р **ВЛАДИМИР ДИМИТРОВ АВРАМОВ**

Великотърновски университет „Св. св. Кирил и Методий“, Факултет по
изобразително изкуство
относно процедура за заемане на академична длъжност „**доцент**” в катедра
Стенопис, НХА

1. Данни за конкурса – Конкурсът за заемане на длъжността **доцент** (стенопис и живопис) е обявен с ректорска заповед за нуждите на катедра Стенопис. Документи е подал само един кандидат – **ас. д-р Любомил Николчев Драганов**. Научното жури на своето първо заседание на 18.07.2022 г. **не констатира нередности** при допускане на кандидата до конкурса. Драганов покрива и изискванията за нормативните наукометрични данни, необходими за НАЦИД.

2. Данни за кандидата – Любомил Драганов (1969) завършва ССХУ за ИИ „Илия Петров” в София през 1988 г., след което и НХА, специалност Стенопис, където се дипломира като магистър (1997). Преподава компютърна графика в НБУ (1998-2001) и стенопис във ФИИ на ВТУ (2003-2009), където е на длъжност „старши асистент”. В НХА започва като хоноруван преподавател (1999 – 2016), а от 2016 г. е асистент в катедра Стенопис. През 2021г. защитава НОС „доктор” в НХА с дисертационен труд на тема: „Монументалистът Димо Заимов”. Членува в авторитетни професионални творчески организации: в СБХ и в Управителния съвет на фондация „Св. Пимен Зографски”.

Д-р Драганов има доста богата творческа биография в която фигурират:

- църковни реализации (проект и изпълнение) в параклис „Възнесение Христово”, с. Полетковци (2021), в църквата „Св. св. Кирил и Методий”, с.

Балканци (2011), параклисите „Св. Фанурий” и „Рождество Богородично” в София (2005) и др.;

- 3 самостоятелни изложби „Акварел”: в г-я „Академия”, София, 2020 г.; в г-я „Нова”, Сливен, 2021 г.; в г-я „Ателие”, Бургас, 2021 г.

- участие в национални изложби: Национална изложба – конкурс за изобразително изкуство, Сливен 2020 и 2022; „Приятели на морето”, Бургас 2020; „Лудогорие”, Разград 2021; „Тенец”, Монтана 2021 и др. ;

- участие в секционни изложби на СБХ (секция „Монументални изкуства“), 2021 и 2017, пленери в България и Китай през 2016 и 2019 г.

Собствената му художествено-творческа дейност протича в две успоредни направления, маркиращи крайните и наглед противоположни сфери на креативност – едната олицетворява демиургичния творчески акт (живописиста), другата е по-скоро комплексен теологично-художествен модел, доминиран от образна и пластична синтезираност, от „монументализирани” обобщения, но и от съобразени с канона авторски инвенции (църковната стенопис). И двете са в основата на представения хабилитационен труд, обединени от кандидата в интегрален художествен продукт: Резюме „Адаптация на авторството в църковната стенопис. Пространство – композиция – архитектоника” и визуална част (Албум с реализираните стенописни „двойки”, разгледани в Резюме-то, както и допълнителни живописни творби, подкрепящи същинския труд).

3. Художествено-творческите приноси – Още със структурирането на албума си, Драганов ни въвежда много умело в амбивалентността на понятията „монументално” и „кавалетно” – взаимозависими партньори в наглед открития си дуализъм, (за някои колеги - дори радикален антагонизъм). Неслучайно той ни представя визуалния корелативен дует между безусловната монументалност на храмовото изкуство и „спотаената” монументалност на кавалетните си творби („по посока на конструкция,

материя, пространство” /Резюме, стр.2/). И тук искам да обърна малко „хронологията” на рецензията, която би трябвало да започва от същинския хабилитационен труд и при необходимост „да се подкрепи“ от допълнителните творби. Диалектично погледнато, обаче, точно тези творби са може би фундамента, определящ същността (гещалта) и идентичната лапидарност на сакралните образи на Драганов. Именно структурната балансираност и композиционната космогоничност на акварелните му проекти (неслучайно наречени „Процесът”) са в основата на усещането за „извънвременност” и „недосегаемост” на монументалните му сакрални творби.

...Малкото се проектира в голямото, голямото е почти изоморфен модел на космичното... А аз лично, априори, винаги съм приемал, че Ортодокса е Космос и отношенията между елементите му по презумпция трябва да са ясно регламентирани, за да не се наруши баланса му. Тази „роля” е отредена на православния канон – обуславящ правилата в системата. И все пак, каквото и да говорим за „стигматизиращата” роля на канона (впрочем, проф. д.н. Елена Попова не приемаше този абсолютизиращ термин, наричаше го „византийска традиция”), то той кодифицира единствено наратива, персонажите и „задължителните” за изобразяване сцени, но не и начина (стила), по който трябва да се осъществи това! Единственото, което ясно прокламира е усещането за недосегаемост, за дидактичен паметник (монумент) на всичко изобразено. И един „роден” монументалист като Драганов няма как да не акцентира именно на иманентната, но не фетишизирана монументалност, инспирирана от свободните му акварелни проучвания, сходни като генеалогия с конструктивизма и структурализма на някои футуристи. За сметка на така често срещаната случайна и формална чисто физическа монументалност, изкуствено привнесена от някои колеги единствено, за да увеличи механично ръста на „портретуваните”. Разбира се, тук правя категорична

разлика между понятията „монументалност“ и „монументализиране“ на образа. Първото е само и единствено формална физическа характеристика за голяма по обем творба, второто е същностна характеристика, включваща архитектурно-художествен синтез, тектонични и архитектонични структури, пластични обобщения и т. н. Или, както пише проф. Г. Лардева за почти идентична ситуация: „Монументализирането (като идея за процес), а не монументалния образ (големия мащаб) прониква архитектонически, т. е. структурно в конкретната среда“.

Безспорно качество на работата на кандидата е търсената индивидуалност в рамките на традициите, едновременно съобразяване с изискванията на църковната живопис и създаване на одухотворяваща лична емоционалност без нарушаване на общата философия на посланието. В резултат на това се формира една съвременна стилистика чрез подчертаване на индивидуалното, усещане за едва доловимо вътрешно напрежение на формите (проява на класическия „академичен“ портрет). Образите – обобщения на Любомил като че ли отстъпват на конкретиката на образа... Въобще, в работите на Драганов се преплитат две линии на артистично поведение. От една страна – лоялност (познаване и съобразяване) към канона, а от друга – на авторска, почти светска модификация и персонифициране на образите, нещо така характерно за светската стенопис.. Чрез този си подход той определено постига две неща: Първо – умело подтиква и приобщава чрез **истинността на изображенията** вярващия в „намирането на Пътя“ и декодирането на сложната църковна догматика, и второ – интегрира много деликатно, но осезаемо своя личен конципиран пластицизъм в една толкова комформистка сфера, каквато е ортодоксалната стенопис.

В този ред на мисли искам да навляза малко по-дълбоко в този „проблем“. Въпросът за авторството или поне за възможностите за надграждане на стереотипите (били те самоцелни или естествено

достигнати) в сферата на църковната стенопис винаги е бил на дневен ред (и винаги е тормозил и без това изтормозената душа на твореца). Трябва да призная, че в практиката си често съм се изкушавал съществено да променя идологемите, правилата, че и цялостната парадигма за изработване на сакрална благоукраша. И това преди всичко вечер, нощем... Но с настъпването на деня (еквивалентно на узряването на идеята) винаги съм се отказвал от подобно радикализиране на процеса. Явно, обаче, тези ми „щения“ имплицитно са оставяли следи в интерпретацията ми на „класическата“ ортодоксална живопис, т.е., дори и индиректно, подсъзнателно (и не на всяка цена) акта на „демонстрация“ на авторство винаги е присъствал. И това е толкова естествено! В противен случай се обричаме изцяло на сляпо подражателство, на копиране на копието, на мимезис... И, макар че църковния художник не е типичния артист-индивидуалист, а е по скоро част от храмовия функционален синтез, това за него е убийствено.

В този контекст абсолютно разбирам желанието на Любо да обособи своя идентичност точно в такава наглед застрахована от иновации територия, каквато е източноправославната стенопис. Намеренията му от Резюме-то за „авторско идентифициране на художника“ и „той (художникът) трябва да има възможност в границите на канона да разгърне своето артистично кредо“, за „смесването на светското и религиозното в ползотворна симбиоза в границите на допустимото“ звучат като добре осъзната и изживяна творческа необходимост. Звучат и като заявена нужда от обособяване на защитено от невидима ръка пространство, което ти дава право да се движиш относително самостоятелно в недоловимото, но съществуващо движение на ортодоксалното изкуство (паралелът ми с „*mobilis in mobile*“ е директен). Впрочем, големите имена в това изкуство и безспорни наши апологети също са своеобразни новатори. И Панселинос, и Михаил Астрапа, и Евтихий, и Теофан Критски, и Франгос Кателанос, и

Фотис Кондоглу, а защо не и боянския майстор са примери именно за такава ненатрапчива, но видима иновативност. Наглед малки и незначителни частици от застиналия православен „монумент“, те всъщност имат свой облик, свои ядра, своя енергия. И обединението, синергията на всички тези „частици“, творещи в жанра оформят неговото на пръв поглед невидимо, но присъствено многообразие, неговата полифоничност.

Драганов опитва и още един, много рискован, но много въздействащ (когато е успешен) похват в църковната стенопис, който бих си позволил да нарека „секуларизиран“ – оформяне на персонажите не чрез „догматични“ канонично клиширани норми и модели, а чрез тяхната светска интерпретация. По този начин те получават един вътрешен живот, подкупваща жизненост и персонална уникалност. Все неща, които карат вярващия да повярва още по-силно в тяхната безпрекословна истинност и убедително „присъствие“.

В резюмето си Любомил Драганов много коректно определя параметрите, които характеризират труда му като приносен. Репродукциите му са свидетелство за предварително поставени, осмислени и в крайна сметка постигнати цели. Напълно съгласявайки се с техния смисъл, бих обединил най-важните, приносните, в няколко основни пункта:

Първо – Семантиката. Драганов си позволява да модифицира сложната теологична семантика на класическата иконографска програма като я прави по-амбивалентна, едновременно възвишена и „приземена“, уплътнена с конкретика. Нещо, което е далеч по-разбираемо за съвременното, необременено от догматични постулати съзнание.

Второ – Архитектурно-художествения синтез. Реалните конструктивни елементи се подчертават и допълват от живописца, която ненатрапчиво подхваща и повежда погледа по вертикала нагоре, извисявайки по този начин и менталното, духа.

Трето – Усещането за достоверност. Всъщност, всички светии са реални исторически фигури. И Драганов умишлено засилва това усещане за персонификация (особено при Методий). В противовес на обичайната унификация са подчертани личностните характеристики на всеки един от изображенията.

Препоръки – Може би в контекста на поставените в текста на хабилитацията проблеми за пространството, архитектурата, мащабирането и общото възприятие на интериора би трябвало албума да се подсили и с общи ансамблови (панорамни) снимки. Подобни фотографии биха илюстрирали по-образно решаването на изследваната проблематика. Аз лично „влизам” в цялостния образен строй на Любомил, но все пак за някои по-отдалечени от стенописта колеги представените снимки сигурно имат леко фрагментарен характер.

4. Заключение – Чрез задълбоченото си многопланово представяне в професионалната художествена сфера, д-р Драганов символично осигурява солидна подготовка на своите студенти, негови естествени адепти – пластична, естетична, етична... Бих добавил и че присъствието му в българското църковно изкуство в един много „дискурсивен” период на преосмисляне на традициите и „налагане” на нови визии и парадигми гарантира наличието на необходим ориентир, надежден фар в тази своеобразна флуидност. Стремещът на Любо да идентифицира собствените си стилови особености с вечното, непреходното, монументалното го превръща в значим фактор в процеса на трансформирането на византийската традиция в интерпретативни и иновативни авторски аналози. Налице е както педантичното разглеждане на реализирани лични обекти, така и иманентна заявка за оформяне на съвременен холистичен църковен визуален обект, в който изграждащите го компоненти влизат в органичен, неизбежен синергичен синхрон.

На базата на всичко горепосочено, **предлагам на почитаемото научно жури да избере ас. д-р Любомил Николчев Драганов на академичната длъжност „доцент“.**

28.08.2022г.

проф. д-р Владимир Аврамов

Гр. Велико Търново